

Szellemidézés a Sportcsarnokban

Vasárnap este a Sportcsarnokban volt látható, hallható Matyi XX. századi sztorija. A Magyar Színkör Lúdas Matviája tavaly novemberben a fővárosban debütált, s még annak előtte az Agria Játékszín sikeres darabja volt. Állítólag ez utóbbi konzervatívabb hangvételű, mint a mostani, „echó” változat. Ez mire Szegedre ért, már közel járt a 60. színre vitelhez. Mi sem csak matyizunk, úgyhogy a pontosság kedvéért megjegyzendő, az előadás nagy sikerű (ám botránvba fulladt) gyermekváltozata. Spongya rá: E főnőttekhez szóló Matyi bővelkedik vaskos humorban, kétértelmű, ráutaló mozdulatokban és kifejezésekben. Boccaccio-stílusú frívól erőtlükában — valóban nem apróknak való.

Annál viszont kevesebb izalmat hozott, mint ami a plakátokon főnőn reklámozott diszkó, sztriptizgörlöktől — így magvarosan — elvárható lett volna. (Ők voltak a

vásárba vitt libák.) Erdemesebb volt Bródy dalszövegére figyelmezn. Tolcsay László, a Fonográf remek dallamaira hallgatni (ki tehetné, az Omega stúdiójában készített hangfelvétel birtokában bizony már meg is tette). A lemezt az előadások szünetében nálunk is árusították. Nem bántuk! Jóllehet, Fazekas szövegéből alig maradt mondat érintetlen. Rá is csodálkozna a derék botanikus reformista: Iluska miért lett hűtlen az ő János vitézéhez, s miért Matyinak, a Lúdasnak nvítia kezét, mikor már Jancsinak, a Kurkoricának ígérte. A szöveget egyébként oly improvizatíven kezelik, hogy tán Romhányi László (a rendező) is föl-fölkaptatja a fejét, ha látja volna a szegedi produkciót. Csak úgy ad hoc kiszalad a színész szája műsoron kívül: „ezt fotózza le a Délmagyar” — mondta Döbrögi (Dözső László), miután az ispánnal (Bence Ferenc) csókolózott egvet. Fotó nem

készült. Engedtessek meg helyette az előadás stílusában egy vélemény: jól állt közben nekik — a csók. A közönség hálásan tapsolt, nemegyszer, vevők voltak a fogadalm három teljesítésére (Matyi, Karsai István), a táncos lábú, nagyhangú Iluska (Sáfrán Anikó). Még teljesebb lett volna örömmünk, ha a krónikás is az eredeti, Selmeczi György helyett Tolcsay Béla regél. Így sem romlott a zenei betétek értéke, mivel az egész play backról „ment”.

E kétrészes magyar diszkó musicalnak legfőbb erénye, hogy hangsúlyozza, nem új darab, régi jó anag modern hangszereleése csupán. A mezelenkedés, Balogh és Bródy szövege, de még a műsika is alarendelt Fazekas Mihály örök érvényű, századokra szóló üzenetének. A szellemidézés a lényeg. Kifelé ment a csarnokból íólesett dúdolni: „Hei, ha Lúdas Matyi ma is...”

Mag Edit

Terhes Sándor—Nagy István:

Lófejűek, pőfőgők a vaspályán

Szemelvények a száz éve indult szegedi lóvasút történetéből

1.

Az 1848—49-es szabadságharc bukásával Szeged fejlődése megakadt, de rövid stagnálás után az 1854-ben kiépült, Pestet városunkkal összekötő vasútvonal újabb bekapcsolta az ország vérkeringésébe. Ettől kezdve gyors ütemben bontakozott ki a gazdasági élet itt, az Alföld legnagyobb városában.

A helyi közlekedésre vonatkozó első adatunk az 1853. október 16-i városi tanácsülés 154. számú határozata: „Csongrád megye Cs. Kir. főnökségének f. e. és hó 8-án 8610. sz. a. kelt azon rendelete folytán, mely szerint a vasútvonal s az állomási hely is nemokára megkészenlődvén a kényelmes közlekedés tekintetéből más városok példájára számokkall ellátott bérkosik felállítására s a vasúti átlomáshoz vezető út, hová hamarabb rendezés iránti kellő intézkedésekre a választmányt felhívni méltóztatik.”

A tanács 12 hntó és négy, többszemélyes bérkosci — azaz omnibusz — forgalomba állítására adott engedélyt. Az omnibuszon személyenként húsz krajcárt, ötven kilónyi teher után hat krajcárt szedhettek. Reizner Jánostól tudjuk, hogy az omnibusz előtt, 1854 és 1857 között Molnár Antal nyergesmester négy bérkosival bonyolította le a személyforgalmat a nagyallo-más és a belvárosi szállók között. Az omnibuszjáratokat 1857. március 1-től Kukovetz és Habi vállalkozók kilenc tagú személyzettel indították meg, az engedélyezettnél olcsóbb tarifával: nappal 12, éjjel 16 krajcárért személyenként.

„Omnibusz közlekedett a városközpont és a nagyallo-más közötti, 1,7 kilométer hosszú vonalon, továbbá az Iskola (ma Iskola) utcán át a Három Királyhoz címzett vendégfogadót érintve a Feketesas (ma Bajcsy-Zsilinszky) utcába, valamint a Magyar Koronához címzett vendéglőt érintve a gabonapiacra (Dugonics tér) át ugyancsak a híres fogadóról, szállóról — Fekete Sas, Aranyapva, Hét Választófejedelem — ismert Feketesas utcába.

Forrásaink szegényesek, így csak hiányosan ismerjük az omnibusz-közlekedés

közeli három évtizedes történetét. A vállalkozók korszerűbb járművek vásárlásával az utasok kényelmére fordítottak megkülönböztetett figyelmet. A növekvő igények kielégítésére egyre több omnibusz állt üzembe. Az 1879. március 12-én betört árvíz idején városunknak már 75 ezer lakosa volt. A katasztrófa romokba döntötte Szegedet, megbénította a közlekedést.

Szeged rekonstrukciója után az omnibusz már nem tudta kielégíteni az igényeket. Az ipar és a kereskedelem fellendülése, a megnőtt teherforgalom miatt a város pályázatot hirdetett lóvasút létesítésére. Tény, hogy lóvasút beindítására már korábban, 1875-ben ajánlatot tett Naszluhász és Társas, de javaslatuk nem nyerte el a városatyák tetszését. A beérkezett pályázatok közül 1881-ben Eduárd Paget (a magyar nyelvű hivatalos levelekben Paget A. Ede) belga mérnök-vállalkozót fogadták el.

1881. június 25-én Budapesten Paget személyes meghatalmazottja, Löw Tivadar ügyvéd aláírta a Szeged belterületén létesítendő közúti vaspálya szerződését. A szerződést Szeged polgármestere, Pálffy Ferenc 1881. szeptember 5-én írta alá, a városi köztörvényhatóság bizottság 1881. augusztus 7-i 301. számú határozata alapján. A szerződést 4273. számú Tisza Lajos királyi biztos hagyta jóvá, és látta el kézjeggyével Szegeden, 1881. október 9-én.

Az okmány, ma már szokatlan szövegezése ellenére, körültekintően, pontosan rendelkezik a létesítendő üzembe helyezés minden lényeges kérdésről. Harminc fejezetben részletezi a jogokat és kötelezettségeket, a fenntartásokat és a garanciákat. A történet szempontjából a számunkra legérdekesebb, a vonal és a viszonylatok kialakításával kell foglalkoznunk, mert a szerződés ezen fejezete — szinte a jóváhagyással egy időben — hatalmas és szenvedélyes vitát indított meg. A dokumentum II. fejezetéből idézünk, eredeti helyesírással, zárójelben magyarosítással:

„A létesítendő közúti vaspálya irányára figyelemmel a városnak folyamatosan levő rendezésére, akképpen állapítatik meg, hogy kiépítésétől kezdve

a) Azon fővonal, mely az alföldi vasúti indóházától (Rókusi pályaudvar) kiindulva a Budapesti sugárúton (Kossuth Lajos sugárút) a takarékpénztár épületéig, innét a Szécsényi téri főkövezet mentén a Kárász utcán a reálisokla mellett a Dugonits téren elfordulva a jelenlegi búzapiacnak használt Gizella téren (Aradi vértanúk tere) keresztül az új Boldogh asszony sugárúton (Április 4. útja) végig a Cs. Kir. osztrák államvasút — személy indóházáig (Nagyállomás) vezet;

b) ezen fővonalból a Boldogasszony sugárút északi torkolatánál a Gizella téren egy mellékvonal ágazik el, mely az Árpád utcán végig s az Erzsébet rakpart (Korányi fasor) alsó végén a Tiszaparton elvonulva a Cs. Kir. osztrák államvasút teher pálya udvarához vezet;

c) még a másik mellékvonal a Budapesti sugárút s a Párizsi körút találkozásánál válik ki a fővonalból s a Párizsi, Brüsszeli s Római körúton felfelé a tiszai rakpartig (Felső Tisza-part) s ezen végig a gyártelepig (szeszgyár, a SZEOL-pálya helyén állt) vezet;

d) a harmadik mellékvonal a Római körút tiszaparti végéből az újonnan épülő állami sóházig (Diszkont áruház) vezet.”

A két utóbbi mellékvonal sohasem épült meg. Ha figyelembe vesszük, hogy az adminisztratív formások elintézése alig több mint három hónap alatt megtörtént, a kellő töké is rendelkezésre állt, azt hihetnénk, hogy ment minden, mint a karikacsapás. Nem így történt: a lóvasútra még két és fél évig várni kellett.

(Folytatjuk.)

Számítógépes tábor Szegeden

Bentlakásos BASIC nyelvű számítógépes tábor szervezett Szegeden a TIT városi szervezete és a Balázs Béla Utórház általános iskolások részére. A megyei diákközpontban és a 600-as szakmunkásképző kollégiumában vasárnap kezdődött az első, hétfőn a második, jövő hétfőn indul még két tábor — összesen tehát 210 fősötágozatos diák ismerkedhet a modern technikával. Mint Munz Károly, a

A műsor címe már eleve nagyvonal nem tetszett. Micsoda se hús, se hal alapállást sejtető szöveggel: Igen is, nem is. (Pláne, hogy rendszeresen jelentkező adásról van szó.) Amikor már az Újtestamentumban benne lón: „hanem legyen a ti beszédetek: igen — igen, nem — nem, mi pedig ezen felül vagyon, a gonosztól vagyon”.

Persze, hogy nemokára kiderült: a dolog távolról sem így egyszerű. Többek között éppen azért, mert, a vizsgált jelenség, ami az Equed László által szerkesztett Igen is, nem is című programban pntéken este a Petőfi adón immáron harmadik alkalommal szerepelt, gyanítom, igenis éppenhogy a gonosztól vagyon: az agresszió. Embri fajtánk e tán legszévesztelenebb, de annál gvakoribb jellemzője. Igen, a hülyét dűhe tölti be ezt a világot időről időre, s az ember már-már hailamos rá, hogy elkerülhetetlen fátumot lásson abban a tengeri rosszban, amit az emberiség önmaga ellen hosszú története során eddig elkövetett.

Hogy ki is az agresszív, mit is takar e szó, név szakember — Huszka Antónia és Iván László pszichológus. Grostján Endre élettanprofesszor, no meg a híres genetikus, Czeizel Endre segített boncolgatni, fél órán át. Több-kevesebb — azért inkább jóval több — tudománvossággal, megemlítvén egyebek között, hogy önmagaért való agresszió nem létezik, az egyen valamifajta

mindenkori elbizonytalanodása áll az efféle magatartás mögött, s hogy vannak, úgymond, sikeresen agresszív (?) emberek is. A karrieristákra gondolt a hozzájáruló, meg is jegyezte, hogy e típus könnyen felismerhető s „irigylük is őket”. Nem tudom, ki, hogyan van vele, nekem, bevallom, saina, volt szerencsétlenségem ismerni egy-két ilyen agresszív karrieristát, de hogy nem irigylem őket, az biztos. (Utálni

altám, az igaz, de ez mégiscsak más. Netán ellenagresszió?)

Összegezve: e harminc percben hallhattunk jó néhány okos, mély, tudományos, értelmes stb. megnyilvánulást, de nem tehetek róla, két ízénve a hallgatónak fent mindezek mellett is (újfent) megfogalmazható. Úgy mint: a legelvontabb tudományos kérdéssről is lehet, mi több, kell is oly eleven, élvezetes, közérthető népszerűsítő stílusban beszélni, hogy az ember ne a három perce meakezdett körmondatsorozat elejét keresgélje kétségbeesetten egvik-másik (okos, mély, tartalmas, értelmes stb.) vélekedést hallván. Azután: noha az evangéliumi idézet szelleme valóban némileg bonvolultabb formában kérhető számon egy ilvesféle adástól (is), de annira mindenképpen, hogy egy egvenes, tehát pontos, tehát világosan megválaszolható kérdésre (például fiziológiásan velünk született igény-e az agresszió, van-e olyan között, ami jó, hasznos stb.) — egyértelmű, fekete-fehér, ha úgy tetszik, igenlő vagy nemleges válasz adassék. Vagy netán ebben így erős a ragaszkodás a műsor nem túl szerencsés címéhez? Nem hinném.

Ami persze eredendő agresszivitásunkat illeti, a téma megér legkevesebb három-négy órádiós beszélgetést. Hiszen igencsak izgalmas dolog, hogy a férfiak fokozott agresszivitása a rövidebb életkoron bosszúlia

meg magát, vagy a feltételezés, hogy a két Y kromoszómával rendelkező férfítársakból könnyebben lesznek bűnözők. (Egyébként ez utób-bi nem bizonyított és — ahogv elhangzott — „nem végzettszerű”) E kitétel, mármint az emberiség gonosz, bűnös hailamainak valamifajta fátumtól, történő elhatárolása különben igen sűrűn hangsúlyoztatott, noha a résztvevő szakemberek, ha kissé túl bonvolultan is, de elismerték, hogy az évezredek alatt az agresszió szint fokozódott. No igen, a kőbaltától az úrhadviselesig, sóhathatnánk föl konvhai filozofálgatással, csak éppen a dühöngő kromoszómák hisztérikus tobzódásában igenis az élettantudós végső megnyilatkozásával lehet egyetérteni, aki azt mondta — egyre több kérdőjelet lát...

Amúgv... biztosan Czeizel Endrénék is igaza van, amikor úgy summázta az agressziót — ő aztán tényleg TIT-stílusban —, hogy kis adagban gvévész, nagy adagban mérge. Am az álkönnved tanulságon túl igen is, nem is, vagyis állítva és tagadva egváránt, azt csak nem lehet elfeleitni, amiről ezúttal semmiféle említés nem történt: mi van akkor, ha a dühöngő kromoszómák egyesülvén, az agresszió kollektíve érvényesül? Példa van rá elég, s ezen a dühöngésen nemhogy rádióbeszélgetések, de olykor még feavverek sem segítenek. Legfőlebb a történelem. Talán.

Domonkos László

Megemlékezés

Achim Géza költő száz esztendővel ezelőtt született a ma már Dabashoz tartozó Gyónon. Szülőfaluja nevét viselte, bizonyítva hűségét szűkebb pátriájához. Költőként is így, Gyóni Géza-ként vált ismertté. Szüle-

tésének centenáriuma alkalmából hétfőn emlékünepséget rendeztek a főváros közeli nagyközségben. Előadás hangzott el munkásságáról, művészetéről, majd megkoszorúzták emléktábláját.

Szépséghibák

Jó ideje azt veszem észre a napi- és hetilapok hasonló felcímmel aposztrofált cikkeiben, hogy előszeretettel birizgálják a televíziót. Mit birizgálják? Útik-vágják, direktben, vagy indirektben, komolyan vagy humorba mártott tollal, s olykor-olykor mászás pofonok csattannak el: szegény televíziósok, hogyan bírhatják. Persze, nem az a legény, aki út, hanem aki állja. Igazságok és féligazságok mondatnak ki, ám mentségek is elhangzanak: lehet hasonlítani a miénket (már akinek módjában áll) más országok televíziós műsoraihoz, és állítólag akkor kiálljuk a próbát.

Magam inkább az anró szépséghibákról vagyok morózus, mert azok elkerülhetők. Amikor a külbömba kiküldött sportriporter a mérkőzés drámai kifejtésében, legizgalmasabb pillanatai-

ban föltételezi rólunk, a képernyő előtt gubbasztók-ról, hogy bizonyára elegendő van a hosszabbításból, később jár, egyéb sporthíreket is szeretnénk hallani itthoni kollégáitól, aki viszont fölvastá a totóeredményeket, s a dán meg norvég csapatok nevének helyes kiejtésért felelősséget nem vállal. (Kinek kellene vállalnia?) Vagyis palira vesznek. Ennél csak az a bájosabb, ha új rovat, sorozat, műsor indul, s a jószívet alig körvonalazzák haloványan, mígvégre vágják neki, máris rám, a nézőre számítanak. Várják leveleinket, címük ez meg az, vagy változatlan.

Nagyobb tételben pedig: lassan emberemlékezet, óta nemigen tudnak mit kezdeni a vasárnapokkal. Egy időben leküldtették a Vasárnap délutánt (a jügó tévén régóta megy, színes, változatos, könnyed, népszerű té-

mákkal, sporttal, filmekkel, kvízzel) — de azzal sem igen sikerült érdekes, vonzó, perső összeállításokat varázsolni. Inkább leültek egy-egy témánál, s akinek nem fűlt a foga hozzá, már az elején kikapcsolhatta. Még a neves filmrendezők életműsorozatai érnek a legjobbat — jól válogatott muzeális értékek soha sem tévesztik el hatásukat. A két csatorna tematikai leválasztása, gondolom, sokáig megoldható, de hát ilyen az izlés. Nehezen számítható ki, döréseg pórlóni miatta. Pórlóni inkább az afféle hig löttöért pórlónék, mint a pntek késő esti vigjáték, az Elcsérelt szerelem. Körülbelül úgy születhetett, hogy a szerzőpáros leült megríni, aztán fölkeelt az asztaltól, hogy megírta. Ötletük mindössze annyit lehetett, hogy körülnéztek, s megkérdezték maguktól, mi a sláger manapság. Szex, széptim, ok-táv. Fedetlen keblek, fefeű és szabadulvó apák, könnyű kis flörtök, szabad párválasztás. Ez utóbbi jogáért évszázadokon át nagyirölődök vívtak ádáz csatákat, prúd polgári erkölcsökkel. Manapság azonban? Közé helyé csontosodott sztereotípiák. Igaz, drámát hét végén megint a foci szolgáltatott. A két EB-elődöntő nemcsak a labdarúgás propagandája volt, de izeltőt adott a latin temperamentumból, hangulatból, a promt televíziós szórakoztatásból. Persze, foci is kellett hozzá.

N. I.